ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى

مازاقخور مازاقتا ئۆلەر

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى

مازاقخور مازاقتا ئۆلەر

«ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى»
تەھرىر ھەيئىتى نەشرگە تەييارلىغان

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ئۈرۈمچى 2007 -يىلى

图书在版编目(CIP)数据

嘲笑的后果：维吾尔文/《维吾尔民间文学大典》编委会编. -乌鲁木齐：新疆人民出版社，2007.1
（维吾尔民间故事）
ISBN 978-7-228-10835-0

Ⅰ.嘲... Ⅱ.维...Ⅲ.维吾尔族 - 民间故事 - 作品集- 中国 -维吾尔语（中国少数民族语言）Ⅳ.I277.3

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2007)第006072号

策　　划：阿布都热合满.艾白
　　　　　艾合买提.伊明

责任编辑：艾合买提.伊明
责任校对：阿布列孜.阿巴斯
封面设计：买买提.努比提

嘲笑的后果（维吾尔文）
（维吾尔民间故事）
《维吾尔民间文学大典》编委会编

新疆人民出版社出版
（乌鲁木齐解放南路348号 邮编： 830001）
新疆新华书店发行
新疆新华印刷厂印刷
880×1230毫米 32开本 2.375印张
2007年1月第1版 2007年1月第1次印刷
印数：1-5000

ISBN 978-7-228-10835-0 定价：4.50元

پىلانلىغۇچىلار: ئابدۇراخمان ئەبەي
ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل مۇھەررىرى: ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل كوررېكتورى: ئابلىز ئابباس
مۇقاۋا لايىھەلىگۈچى: مەمەت نەۋبەت

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى
مازاقخور مازاقتا ئۆلەر

«ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» تەھرىر ھەيئىتى نەشرگە تەييارلىغان

*

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 №)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ شىنخۇا باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى: 880×1230 مىللىمېتىر، 1/32
باسما تاۋىقى: 2.375
2007 ـ يىل 1 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
2007 ـ يىل 1 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
تىرىاژى: 1 ـــ 5000
ISBN 978-7-228-10835-0
باھاسى: 4.50 يۈەن

پىلانلىغۇچىلار: ئابدۇراخمان ئەبەي، ئەخمەت ئىمىن

مەسئۇل مۇھەررىرى: ئەخمەت ئىمىن

مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى: مەمەت نەۋبەت

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com

مۇندەرىجە

كاج بىلەن جاھىل 1
نادان ۋە تادان 5
بەش گاس 7
ئىست، ھۇنىرىم 14
كاج خوتۇنىنىڭ ئۆلۈمى 18
ساقى كاج 21
ئىككى گىرى 38
قوغۇنچىنىڭ باھاسى 45
مەمتىكام يالغان بىلەن ئەمتىكام دىك ـ دىك ...48
بۇقا موزايلاپتۇ 55
پادىشاھنىڭ ساز ئاڭلىشى 59
مازاقخور مازاقتا ئۆلەر 64
بىلىمەن 68

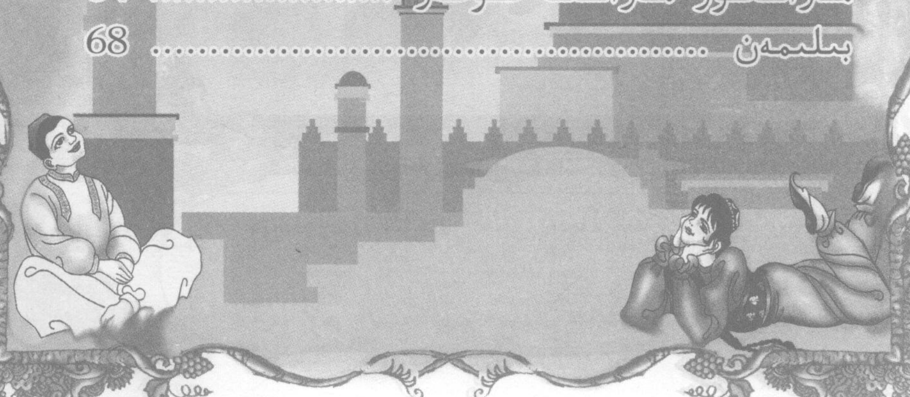

كاج بىلەن جاھىل

بۇرۇن غۇلجىنىڭ بىر يېزىسىدا ئوبۇل دېگەن بىر كىشى بار ئىكەن. ئۇنىڭ قول - ئىلكىدە خېلى بىرنەرسىلىرى بولۇپ، ھاللىق تۇرمۇش كەچۈرىدىكەن. ئوبۇل كېيىنكى كۈنلەردە تېخىمۇ باي بوپتۇ ۋە ئۆزىنىڭ قىلغىنى - قىلغان دەپ، كاجلىقى ھەرقانداق جاھىللارنى ھەيران قالدۇرغۇدەك بولۇپ كېتىپتۇ. ئەھلىمەھەللە ئۇنى «ئوبۇل كاج» دەپ ئاتايدىغان بوپتۇ. نەگىلا بارسا، ئوبۇل كاجنىڭ گېپى...

نېمىشقىدۇر، ئوبۇل كاجنىڭ ئۆيىدە خوتۇن تۇرمايدىغان بولۇپ قاپتۇ. ئۆيلىنەي دېسە، «ۋىيىەي، ھېلىقى ئوبۇل كاجغىمۇ؟... ئۇنىڭ بايلىقى قۇرۇسۇن !» دەپ، ھېچ يەردىن خوتۇن تېپىلماپتۇ. ئۇ ھارۋىسىغا بىر دەللىنى ئولتۇرغۇزۇپ شەھەرگە مېڭىپتۇ...

ئەمدى شەھەردىن گەپ ئاڭلايدىغان بولساڭلار، يەنە قىزىق:

شەھەردىمۇ يەنە بىر جاھىل بار ئىكەن. ئۇ ھەمىشە:

«ۋىيىەي، ئاپتاپتا كۆيۈپ كېتىدۇ كىشى. سەھرايى قىيامەت دەپ، بىكار دەمدۇ كىشىلەر. مەيلى بولسا، ئاق بۇغدايمۇ ئالدىمغا كەلسۇن، قوغۇن ـ تاۋۇزلىرىمۇ...» دەپ، ئۆمرىدە سەھراغا چىقىپ باقمىغانىكەن. نېمىشقىدۇر، ئۇنىڭ ئۆيىدىمۇ ئەر توختىمايدىكەن. كىم؟ دېسە، جىمىلەك جاھىل، دەپ ھەممىگە پۇر ئىكەن... ئوبۇل بايمۇ شەھەرگە يېتىپ كەپتۇ. «تېپىشمىغۇچە ئېلىشماس» دېگەندەك تېپىشىپتۇ. ئوبۇل باي: «ھەرنېمە بولسا، باي ئۆتكەن ئادەمنىڭ قىزىكەنغۇ... نىكاھ غايىب دېگەن شۇ» دەپ، ئۇ جۇۋاننى ئاپتۇ، بىرەر كۈن ئۆتە ـ ئۆتمەي، ئالغان خوتۇنىنى ھارۋىسىغا ئولتۇرغۇزۇپ، ئاتنى ئۆزى ھەيدەپ سەھراغا ئېلىپ مېڭىپتۇ، كۈزلەككە يېقىنلاشقاندا، كۆرەڭلەپ ئېتىزلارنى تاماشا قىلدۇرۇپتۇ، مالىخىيىنى قىرلاپ:

— ئاشۇ كۆز يەتمەيدىغان قىرلارمۇ بىزگە قارايدۇ، — دەپ ھارۋىنى بۇغدايلىق تەرەپكە تارتىپتۇ، — قارىغىنا، بىزنىڭ بۇغدايلار نېمىدېگەن تەكشى تاختا بولۇپ كەتكەن!

— ۋاي ئاتام... راستلا، بۇ بۇغدايلارنى ئەجەب تەكشى قىرقىپتا، قانداقمۇ قىرقىپ بولغاندۇ؟!

— قىرقىمىغان، تاختا بوپتۇ...

— نېمە دېگەنلىرى ئۇ؟ قىرقىپتۇ.

— ياق، قىرقىمىغان.

— قىرقىپتۇ.

— هوي، تاختا بوپتۇ، تاختا!

— قىرقىپتۇ!

— قىرقىمىغان دەيمەن، قىرقىمىغان!

— قىرقىپتۇ.

ئوبۇل «تاختا بولغان» دېگۈزەلمەي، ئاچچىقىدا: «مانا قىرقىپتۇ» دەپ، خوتۇنىنىڭ تىلىنى قىرقىۋېتىپتۇ. جىمىلەك يەنە «قىرقىپتۇ» دېگەن ئىشارە بىلەن ھە دەپ ئىككى قولىنى قايچىدەك ھەرىكەتلەندۈرۈپتۇ. ئوبۇلنىڭ چاچلىرى تىكەنگە ئايلىنىپ، كاجلىقى مېڭىسىدىن تېشىپ چىقىپتۇ. «مانا ئەمىسە» دەپ تۇرۇپ، خوتۇنىنىڭ ئىككى قولىنى دولىسىغا يېقىن يېرىدىن چورتلا كېسىپ تاشلاپتۇ. خوتۇن يىقىلىپتۇ، يەنە بوي بەرمەي، يېتىپ تۇرۇپ، «قىرقىپتۇ» دېگەن مەنىدە ئىككى پۇتىنى قايچىدەك ھەرىكەت-

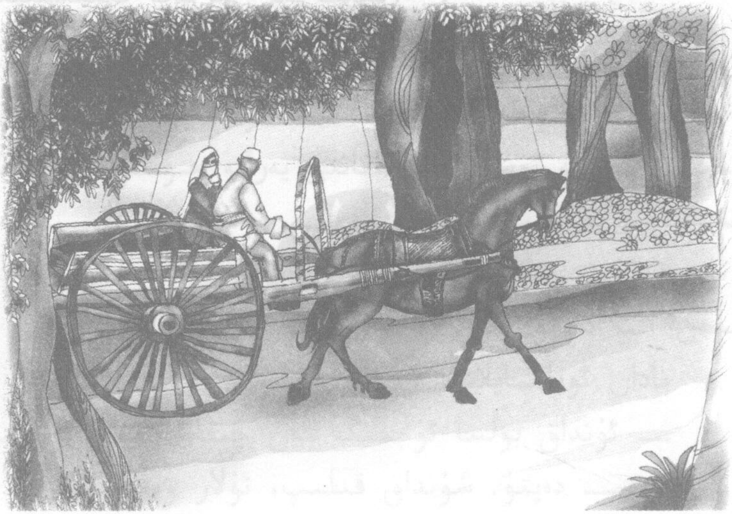

لەندۇرۇۋېرىپتۇ. ئوبۇلنىڭ ئوغىسى تېخىمۇ قايناپ، كۆزدـ
گە «خۇن» تولۇپتۇ، غالجىرلىشىپ ئۆزىنىمۇ ئۇنتۇپتۇ ـ
دە، خوتۇننى هارۋىغا بېسىپ ئاپىرىپ تىك قىرغاقتىن
دەرياغا تاشلىۋېتىپتۇ:

ــ هە، مانا توي !ــ دەپ قارىسا، خوتۇن سۇ ئۈسـ
تىدە ئوڭدا يېتىپ، دولىسى بىلەن سۇنى ئۇرۇپ، يەنە بوي
بەرمەي، ئىككى پۇتىنى قايچىدەك هەرىكەتلەندۈرۈپ، قىرـ
قىپتۇ، قىرقىپتۇ دېگەندەك قىلىپ ئېقىپ كېتىپ بارغۇـ
دەك. ئوبۇل قىرغاق ياقىلاپ يۈگۈرۈپ توۋلاپ: «تاختا بولـ
غان، دە، تاختا !» دەپ تىللاپتۇ ۋە:

ــ توختا، مەن سېنى سۇدىن سۇزۇپ چىقىپ، ئىككى
پۇتۇڭنى كېسىپ تاشلىمىسام ! ...ــ دەپتۇ ـ دە، ئۆزىنى
تىك ياردىن دەرياغا تاشلاپتۇ، تازا قىرقىپتۇ. كاجلىق ئىكـ
كىلىسىنىڭ ئۆمرىنى قىرقىپتۇ.

نادان ۋە تادان

بۇرۇنقى زاماندا بىر نادان بىلەن بىر تادان ئۆتكەنىكەن. كۈنلەرنىڭ بىرىدە، بۇ ئىككىيلەنگە لىققىدە پۇل سېلىنغان پۇل قاپچۇقى ئۇچراپتۇ. ئىككىسى ئۇنى تا-لىشىپ قاپتۇ. تادان مۇنداق دەپتۇ:

— ھەي نادان، ئاۋۇ يول بويىدىكى ئۈجمە دەرىخىنى كۆردۈڭمۇ؟

— كۆردۈم، — دەپتۇ نادان.

— ئىككىمىزدىن بىرىمىز ئۈجمە دەرىخىگە چىقايلى، بىرىمىز پەستە قىلىپ ئۈجمىنىڭ غولىغا تېپەيلى. تەپكەن-نىمىز ئۈجمە ئۈستىگە چىققاننى يەرگە چۈشۈرۈۋېتەلىد-سەك، تەپكىنىمىز ئۇتقان بولايلى. چۈشۈرۈۋېتەلمىسەك، ئۈجمە ئۈستىدىكىمىز ئۇتقان بولايلى، بۇنىڭغا نېمە دەي-سەن؟ — دەپتۇ تادان.

نادان ئويلىمايلا:

— ئۇنداق بولسا ئۈجمىگە مەن چىقاي، سەن ئۈجمىنى تەپكىن، — دەپتۇ. شۇنداق قىلىپ، ئۇلار ۋەدىلىشىپتۇ.

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com

نادان ئۆجمىگە چىقىپ يوغان بىر شاخنى مەھكەم قۇچاقلاپ تۇرۇپتۇ.
— قانداق، جايلىشىپ بولدۇڭمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ تادان.
— جايلىشىپ بولدۇم، قېنى تەپكىن، — دەپتۇ نادان.
— ئۇنداق بولسا قاراپ تۇر، — دەپتۇ تادان ۋە ئۆجـمىگە پۇتىنىڭ ئۇچى بىلەن ئاستا بىرنى تېپىپ قويۇپ قىرغا بېرىپ ئولتۇرۇپتۇ. نادان، ئەمدى پۇل قاپچۇقى مېنىڭ بولدى دەپ، ئۆجمىدىن خۇشال سەكرەپ چۈشۈپتۇ. تادان ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ، پۇل قاپچۇقنى قوينىغا سېلىپتۇ.
بۇنى كۆرگەن نادان:
— بۇ نېمە قىلغىنىڭ، ۋەدەڭدە تۇرمامسەن؟! — دەپتۇ. تادان بەخىرامان ھالدا:
— ئېيتىپ باقە، مەن ئۆجمىگە بىرنى تەپتىم، مانا سەن يەرگە چۈشتۇڭغۇ، سەن ھازىر ئۆجمە ئۈستىدىمۇ ياكى يەردىمۇ؟ — دەپتۇ.

نادان ئاغزىنى ئېچىپلا قاپتۇ. تادان پۇل قاپچۇقىنى ئېلىپ، ناخشا ئېيتقىنىچە كېتىپ قاپتۇ.

بەش گاس

بۇرۇنقى زاماندا بىر سوپى ئۆتكەنىكەن، ئۆزىمۇ، خوتۇنىمۇ گاس ئىكەن. ئۆمرىدە بىرلا قىز پەرزەنت كۆرۈپتۇ، قىزىمۇ گاس تۇغۇلۇپتۇ. يىللار ئۆتۈپ، قىزىمۇ چوڭ بولۇپ قاپتۇ. ئۇلار بىر - بىرىگە مەقسەتلىرىنى ناھايىتى تەستە بىلدۈرۈشىدىكەن. سوپىنىڭ يىگىرمە تۇياق قوي - ئۆچكىسى بولۇپ، ئۇ ھەر كۈنى شۇلارنى بېقىش بىلەن مەشغۇل ئىكەن. سوپىنىڭ خوتۇنى بولسا ئۆينىڭ ئاش - تامىقىنى ئېتىدىكەن. قىزى ئولتۇرسا - قوپسا ئەرگە تېگىشنىڭ غېمىدە ئىكەن.

بىر كۈنى سوپى ئادىتى بويىچە، ناماز بامداتقا مېڭىشتىن ئىلگىرى قويلارنى قوتاندىن چىقىرىپ ئۆينىڭ ئارقىسىدىكى يايلاققا ھەيدەپ قويۇپ، ناماز ئوقۇشقا كېتىپتۇ، نامازدىن كېلىپ قارىسا، قويلار كۆرۈنمەپتۇ. ئۇ ئالدىراپ-تېنەپ خېلى بىر يەرگىچە بېرىپ ئىزدەپمۇ قويلارنى تاپالماپتۇ، ئاخىر ئۆيگە قايتىپ كېلىپ، خوتۇنىدىن:

— قويلارنى ئوتلىسۇن دەپ يايلاققا قويۇۋەتكەنىدىم،

يوق تۇرىدۇ، سىلەر كۆردۈڭلارمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ. ئىرىد-نىڭ گېپىنى ئۇقالمىغان خوتۇنى قىزىغا قاراپ:

— قوپ، قىزىم، چاققان بولغىن، داداڭنىڭ قورسىقى بەك ئېچىپ كەتكەن ئوخشايدۇ، ئىتتىكرەك ئاش ئېتەيلى، — دەپتۇ. ئانىسىنىڭ گېپىنى ئۇقالمىغان قىزى:

— مەن سىلەرگە ئەرگە تېگىمەن دېدىممۇ؟! ئەرگە تەگمەيمەن، بولدىمۇ؟! — دەپتۇ. خوتۇنىدىن جاۋاب ئالال-مىغان سوپىنىڭ ئەرۋاھى قىرىق گەز ئۆرلەپ، ئاۋازىنىڭ بارىچە ۋارقىراپ:

— قويلارنى كۆردۈڭلارمۇ دەيمەن؟! — دەپتۇ. ئىرىد-نىڭ ئەلپازىنى كۆرگەن خوتۇنى قىزىغا قاراپ ۋارقىراپتۇ:

— قوپ دېدىم، قوپ! داداڭنىڭ قورسىقى ئېچىپ ئۆلگۈدەك بولغان ئوخشايدۇ.

قىزى ئانىسىنىڭ چىرايىغا قاراپ يىغلاشقا باشلاپتۇ:

— مەن سىلەرنى ئەر تېپىپ بېرىڭلار دېدىممۇ، ھۇ-ھۇ... تويدۇمغۇ، ھۇ، ھۇ...

خوتۇنى ئېرىگە قاراپ قولى بىلەن كۈننى كۆرسىتىپ:

— تېخى كۈن ئەنە، تاماق يېگىلى نېمانچە ئالدىرايلا؟ — دەپتۇ.

ئېرى بولسا خوتۇنىنىڭ قول ئىشارىتىدىن «قوي شۇ تەرەپكە كەتكەن ئوخشايدۇ» دەپ چۈشىنىپ:

— سەن قوينىڭ شۇ تەرەپكە كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ تۇرۇپ نېمىشقا توسمىدىڭ؟! — دەپ بىر شاپىلاق ئۇرۇپ

ئۆيدىن چىقىپ كېتىپتۇ. شاپىلاق يېگەن خوتۇنى:
— سەن مېنى تاياققا قويدۇڭ، زادى تاماققا ياردەملىشەمسەن - يوق؟! — دەپ قىزىغا كايىپتۇ.
ئانىسىنىڭ تەنبىھسىگە چىدىمىغان قىزى:
— كىمگە بەرسىڭىز شۇنىڭغا تېگىمەن، ھى، ھى، ھى، قېنى، مېنى ئالىدىغان يىگىتنى كۆرسەتمەمسىز؟! — دەپ، يىغلاپ ئۆينى بېشىغا كىيىپتۇ. شۇنداق قىلىپ، بىر - بىرىنىڭ گېپىنى ئۇققالمىغان ئانا - بالا يىغلىشىپ، قىرقىراپ ئاللا - تووۋا كۆتۈرۈپتۇ.
ئەمدى گەپنى سوپىدىن ئاڭلايلى:
سوپى ئەتىگەندىن - چۈشكىچە قويلارنى ئىزدەپ بارمىغان يېرى قالماپتۇ. ئۇ ئىزدە - ئىزدە ئۆز يېزىسىدىن باشقا بىر يېزىغا بېرىپ قاپتۇ. سوپى كېلىۋاتسا، يولدا بىر كىشى ھارۋا ياساپ تۇرغانىكەن. سوپى، قويلارنى مۇشۇ كىشى كۆرگەن بولمىسۇن، دەپ سوراپتۇ:
— ھەي بۇرادەر، بۇ ئەتراپقا بىر توپ قوي كېلىپ قالغىنىنى كۆردۇڭلارمۇ؟
ھارۋا ياساۋاتقان كىشى سودىگەر بولۇپ، ئۇمۇ گاس ئىكەن.
— ھە، تۆۋەنكى مەھەللىدىن كېلىشىمدە ھارۋىنىڭ ئوقى سۇنۇپ كەتتى، — دەپتۇ ئۇ قولىنى تۆۋەن مەھەللە تەرەپكە چىنەپ.
سوپى قول ھەركىتى بىلەن:

— ئۇ يەرگە باردىم، يوق، بۇ تەرەپكە باردىم، يوق. مۇشۇ يەرگە كېلىپ قالدىمكىن، دەپ سىلىدىن سوراۋاتد-مەن، — دەپتۇ.

— هەئە، هېچ گەپ يوق، بۇنداق هارۋىدىن نەچچىنى ياسىغانمەن، — دەپتۇ سودىگەر.

— ئەگەر قويلىرىم كەتكەن جاينى كۆرسىتىپ بەر-سەڭلار، بىر ئوغلىقنىم بار، بېرىمەن، — دەپتۇ سوپى بى-تاقەت بولۇپ. سودىگەر قولى بىلەن كۈنپېتىش تەرەپنى كۆرسىتىپ:

— هارۋىنى تېزرەك ياسىۋالمىسام، ئۆيگە كۈن ئولتۇ-رۇشتىن بۇرۇن بارالمايمەن، — دەپتۇ.

سوپى سودىگەرنىڭ قول ئىشارىتىنى قويلىرىم كەتكەن تەرەپنى كۆرسىتىپ بەردى دەپ خۇش بولۇپ:

— رەھمەت بۇرادەر، — دەپتۇ - دە، كۈنپېتىش تە-رەپكە قاراپ مېڭىپتۇ. ئازراق مېڭىپلا قارىسا، قويلىرى بىر چوڭ ئۆستەڭنىڭ بويىدا ئوتلاۋاتقۇدەك. بۇنى كۆرگەن سوپى ناھايىتى خۇش بوپتۇ. ئۇ خۇشاللىقىنى باسالماي، سودىگەرگە رەھمەت بىلدۈرۈش ئۈچۈن ھېلىقى توكۇر ئوغلاقنى بەرمەكچى بولۇپ ئۇنىڭ يېنىغا كەپتۇ ۋە:

— بۇرادەر، سىلىگە مىڭ رەھمەت، ئەگەر سىلى قوي بار جاينى كۆرسىتىپ بەرمىگەن بولسىلا، قويلىرىمنى تا-پالمايتتىم، ياخشىلىقلىرى ئۈچۈن مۇنۇ ئوغلاقنى بېرەي، ئۆلتۈرۈپ يېسىلە، — دەپتۇ. بۇ توكۇر ئوغلاقنى كۆرۈپ

سودىگەرنىڭ جان ـ ئىمانى چىقىپ:

ــ ھەي ئوغرى، سېنىڭ ئوغلىقىڭنىڭ پۈتىنى مەن سۇندۇردۇمۇ؟ ھۇ مۈتتەھەم، يوقال كۆزۈمدىن ! ــ دەپتۇ.

سوپىمۇ بوش كەلمەي:

ــ قويۇمنىڭ بار يېرىنى كۆرستىپ بەرگەنگە بىر ئوغلاق بەرسەم بولمىدىمۇ؟ چوڭ قوي بەرسەم بولامتى؟ ! ھۇ ئىنساپسىز، سەن ماڭا قوي بېقىشىپ بەرگەنمىدىڭ؟ ! ــ دەپتۇ. سوپىنىڭ ئەلپازىنى كۆرگەن سودىگەر ماڭا تۆھمەت قىلدى، دەپ چۈشىنىپ مۇشت كۆتۈرۈپ ئېتىلىپ كەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار جېدەللىشىپ تۇتۇشۇپ قاپتۇ.

ــ ھۇ، تۆھمەتخور !

ــ ھۇ، نائەھلى، ئىنساپسىز !

شۇنداق قىلىپ، ئۇلار مۇشتلىشىپ كېتىپتۇ، بىردەم ـ

此为试读，需要完整PDF请访问： www.ertongbook.com